

تحلیل علت شناختی ارتکاب جرایم مبتنی بر نفرت با اشاره به رویکرد قرآن کریم

سارا پارسافر*

تاریخ دریافت: ۹۹/۵/۲

روح الدین کردعلیوند**

تاریخ پذیرش: ۹۹/۸/۵

باقر شاملو***

چکیده

جرایمی که با انگیزه تبعیض، تعصب و عدم پذیرش نسبت به گروه‌های خاصی به دلیل ویژگی‌های هویتی مانند نژاد، قومیت، ملیت، مذهب، جنسیت، گرایش جنسی، عقیده و از این قبیل در جامعه ارتکاب می‌یابند به عنوان جرایم مبتنی بر نفرت توصیف می‌شوند. در آیات مختلف قرآن کریم نیز این جرایم منع شده‌اند و در آیات مختلفی رعایت اصل کرامت انسانی توصیه گردیده است از جمله آیه ۷۰ سوره اسراء که خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ یعنی و به تحقیق فرزندان آدم را گرامی داشتیم. اما عده‌ای هم مانند گروه‌های تکفیری داعش با سوء برداشت از برخی آیات شریف مرتکب فجیع‌ترین جنایت انسانی گردیده‌اند. حال آنکه ارتکاب چنین جنایاتی به شدت مورد نکوهش قرآن کریم و مخالف روح متعالی کلام خداوند است. علت ارتکاب این جرایم را از دیدگاه‌های مختلف جرم‌شناختی می‌توان تحلیل کرد. این مقاله با روش تحلیلی-توصیفی و به شیوه مراجعه به کتابخانه و فیش برداری و نیز ترجمه اسناد بین‌المللی و کتب داخلی به این موضوع می‌پردازد.

کلیدواژگان: تعصب، جرم‌شناسی، تبعیض، مذهب، گرایش جنسی.

* دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، رفسنجان، ایران.

** استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. r.kordalivand@modares.ac.ir

*** دانشیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

نویسنده مسئول: روح الدین کردعلیوند

مقدمه

در جرایم مبتنی بر نفرت انگیزه تبعیض موضوعیت دارد و بر همین اساس این جرایم ناقض مفهوم برابری و عدالت هستند. عدالت قدیمی‌ترین مفهومی است که بشر بار درک آن به واسطه وجدان خود آن را شناخته است و به همین دلیل برای برپایی و اجرای آن در زندگی تلاش‌های بسیاری را متحمل شده است. عدالت در تمام برنامه‌های و حیاتی برای هدایت بشر وجود داشته است، چنانکه خداوند هدف خود را از بعثت انبیا برپایی عدالت و برابری دانسته است. خداوند در آیه ۲۵ سوره حدید می‌فرماید:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيُقِومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾

«همانا ما پیامبران خود را با دلایل روشن فرستادیم و با آنان کتاب و ترازو

ای تشخیص حق از باطل^۱ نازل کردیم تا مردم به عدالت برخیزند»

بنابراین عدالت و برابری یکی از اصول بنیادین حیات انسانی و نیز لازمه ایجاد زندگی شایسته برای نیل به آرمان کرامت انسانی بوده است. می‌توان گفت که هر انسان متمدنی در خود احساس عدالت می‌کند و برقراری آن را آرمان مطلوب خود می‌داند (قربان‌نیا، ۱۳۸۱: ۲۲).

اقدامات غیر کیفری دیگری مانند اظهارات و سخنان آسیب‌رسان جک‌های قومیتی، نوشتن شعار و نقاشی بر دیوارها و لباس‌ها و اعلامیه‌هایی که برتری یک گروه نسبت به گروه دیگر را نشان می‌دهد چنانچه با انگیزه تعصب و تبعیض انجام شود به عنوان حوادث مبتنی بر تعصب شناخته می‌شوند (اسه ادیهر، ۲۰۰۹: ۱۶). این حوادث مبتنی بر تعصب معمولاً جرم محسوب نمی‌شوند، اما اگر مشمول اقدامات خرابکارانه و تخریب یا توهین قرار گیرند به عنوان جرم مبتنی بر نفرت محسوب شده و قابل تعقیب و مجازات خواهند بود. جرایم مبتنی بر نفرت جرایمی هستند که صرفاً با انگیزه تعصب و نفرت نسبت به برخی گروه‌ها و افراد به دلیل داشتن ویژگی‌های خاص ارتکاب می‌یابند، مثلاً به دلیل اینکه بزهدیده متعلق به گروه‌های نژادی، قومیتی، مذهبی، جنسیتی، سنی و مانند این‌هاست مورد بزه واقع می‌شود. در این مقاله بررسی می‌شود که جرایم مبتنی بر نفرت با چه چالش‌هایی مواجه است و علل وقوع این جرایم چیست تا بتوان از آمار ارتکاب این جرایم کاست. در این مقاله به شیوه کتابخانه‌ای و با روش تحلیلی-توصیفی

و مراجعه به قوانین و اسناد بین المللی و با اشاره به آیات قرآن کریم به این موضوع می پردازیم.

پیشینه بحث

رضان مهدوی آزادبنی و سیده مریم علیزاده در سال ۱۳۹۵ در تحقیقی با موضوع «نقش معرفتی درد و رنج از دیدگاه قرآن کریم و روایات» تلاش می کنند با استناد به آیات قرآن کریم و نیز احادیث اهل بیت نقش معرفتی سختی ها در زندگی انسان را بیان کنند.

زینب رستمی نسب دولت آباد در سال ۱۳۹۶ در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر انس با قرآن بر بهداشت و سلامت روانی نوجوانان و جوانان» به پاسخ به این پرسش از منظر آیات قرآن کریم در روایت که چگونه انس با قرآن باعث بهداشت و سلامت روانی نوجوانان و جوانان می شود، می پردازد. نتایج این تحقیق نشان می دهد که مطالعه و تفکر تدریجی آیات قرآن کریم قلب را آرامش می دهد و دیگر انحرافی در آن به وجود نمی آید. عابدین ترویدی لاجیمی و همکاران در سال ۱۳۹۷، به تحقیقی با عنوان «روح انسانی از دیدگاه قرآن کریم پرداختند. در این پژوهش که به شیوه توصیفی-تحلیلی سامان یافته، تلاش شده با مراجعه به قرآن، به ساحت مجرد روح توجه شود. با بررسی و جمع بندی شش آیه قرآن می توان به وجود روح و مجرد آن، به عنوان حقیقی غیر مادی و جاودان پس از مرگ دست یافت.

چالش های جرایم مبتنی بر نفرت

جرایم مبتنی بر نفرت همیشه مرکب از دو جزء هستند: «جرم جنایی» ارتکاب یافته با «انگیزه تبعیض آمیز». اولین عنصر جرم مبتنی بر نفرت عمل ارتكابی است که به موجب قوانین کیفری عادی جرم محسوب می شود که از آن به عنوان جرم مبنا یاد می شود. برای اینکه جرایم مبتنی بر نفرت واقع شوند همیشه یک جرم مبنا لازم است و اگر هیچ جرم مبنایی وجود نداشته باشد هیچ جرم مبتنی بر نفرتی هم وجود ندارد. جزء دوم جرم مبتنی بر نفرت عمل مجرمانه ای است که با انگیزه خاصی ارتکاب می یابد که از

آن به عنوان نفرت یا تبعیض نام برده می‌شود. این عنصر انگیزه متعصبانه است که جرایم مبتنی بر نفرت را از جرایم عادی متمایز می‌کند (اسه ادیهر، ۲۰۰۹: ۱۶).

عدم کشف جرم و بالا بودن رقم سیاه این جرایم، گاه ناشی از عدم رؤیت پذیری آن و گاه ناشی از عدم گزارش توسط بزه‌دیده است. اعتقاد به خصوصی بودن برخی قضایا مثل نزاع‌های خانوادگی و ارتکاب جرم توسط دوستان یا مهمانان و بسیاری از آزار و اذیت‌های جنسی و نیز عدم تمایل به آزار و اذیت مجرم از سوی پلیس، همچنین فقدان آگاهی از نحوه مراجعه کردن و کیفیت گزارش دادن و غفلت و سردرگمی برخاسته از جرم از جمله مواردی است که بزه‌دیده جرم را گزارش نمی‌کند. برای مثال در آمریکا اعتقاد به ناتوانی یا عدم تمایل نیروی پلیس به تعقیب بزه‌کاران دلیل عمده عدم گزارش بزه‌دیدگی‌ها است (عبدالعلی توجهی و همکاران، ۱۳۷۸: ۷۵).

یکی دیگر از چالش‌های مهمی که جرایم مبتنی بر نفرت با آن مواجه است اثبات انگیزه در این جرایم است. مسائلی که مقامات تعقیب و بزه‌دیدگان در اثبات انگیزه در جرایم مبتنی بر نفرت با آن مواجه می‌شوند، اساساً از ماهیت مبهم خود انگیزه ناشی می‌شود. دادگاه‌ها و مفسران غالباً انگیزه را با مفاهیم متمایزی از جمله قصد، سوء نیت خاص، هدف و دلیل اشتباه می‌گیرند. انگیزه علت اقدامات فرد است، خواه کسی وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف مورد نظر اتخاذ کند یا آگاهانه آن اهداف را انتخاب کند. بنابراین، شخصیت و روان فرد تا حد زیادی انگیزه‌های او را تعیین می‌کند. بر این اساس، محورهای دقیق انگیزه فقط در آگاهی هر فرد خواهد بود زیرا شخصیت و روان ذاتاً ذهنی و درونی هستند (جمیز مارچ، ۱۹۹۲: ۶۶۵).

بر اساس دستور العمل سازمان امنیت و همکاری اروپا دو شکل متفاوت از قانونگذاری جرم مبتنی بر نفرت به عنوان مدل «خصوصیت» و مدل «انتخاب تبعیض آمیز» وجود دارد. بسیاری از کشورها ممکن است قانونگذاری‌شان را بدون انتخاب یکی از دو مدل تنظیم کنند که البته انتخاب هر یک از دو مدل می‌تواند تأثیر متفاوتی بر منابع تحقیق و تعقیب داشته باشد (اسه ادیهر، ۲۰۰۹: ۱۶).

اگر عضویت بزه‌دیدگان جرم مبتنی بر نفرت در یک گروه هدف به آسانی قابل مشاهده باشد، ممکن است آن‌ها احساس کنند که به ویژه در برابر حمله مکرر

آسیب‌پذیر هستند. این احساس افزایش آسیب‌پذیری ممکن است منجر به احساس ناامیدی شود. آن‌ها ممکن است از ارتباط با سایر اعضای گروه مورد نظر یا از جست‌وجوی خدمات مورد نیاز هراس داشته باشند با این اعتقاد که این اقدامات باعث افزایش آسیب‌پذیری آن‌ها می‌شوند.

جرایم مبتنی بر نفرت برای ترساندن بزه‌دیده و جامعه بزه‌دیده بر اساس تعصب از ویژگی‌های شخصی‌شان طرح ریزی می‌شوند. چنین جرایمی این پیام را به بزه‌دیده می‌فرستند که آن‌ها خوشایند نیستند و این اثر را دارند که حق بزه‌دیده را برای مشارکت کامل در جامعه انکار می‌کنند، همچنین به اعضای جامعه‌ای که در این ویژگی‌ها مشترک هستند این پیام را می‌فرستند که به جامعه تعلق ندارند و می‌توانند به یک میزان آماج جرم قرار گیرند. بنابراین جرایم مبتنی بر نفرت می‌توانند به مبنا و اساس جامعه صدمه بزنند و جوامع را متلاشی کنند (اسه ادیهر، ۲۰۰۹: ۱۶).

پیام منتقل شده توسط مجرم سیگنالی به فرد قربانی و سایر افرادی که احساس می‌کنند مانند قربانی با آن‌ها رفتار شود یا مورد برچسب گذاری قرار بگیرند، می‌فرستد (FRA-European union Agency for Fundamental Rights, 2012: 27).

تحلیل علت‌شناختی بزه‌دیدگی جرایم مبتنی بر نفرت

یکی از کنشگران جرم که در نتیجه وقوع جرم متحمل رنج و زیان شده بزه‌دیده است که گاهی اوقات در وقوع جرم علیه خود نقش داشته و حتی نقش شتاب‌دهنده‌ای در ارتکاب جرم دارد و گاهی اوقات نه تنها بزه‌دیده هیچ نقشی در ارتکاب جرم نداشته بلکه فردی بی‌گناه و غیر مقصر و به عنوان یک آماج جرم جذاب، نیازمند حمایت است. عوامل متعددی در ارتکاب جرایم مبتنی بر نفرت دخیل هستند که برخی ناشی از شیوه و سبک زندگی بزه‌دیدگان، برخی ناشی از ساختار اجتماعی جوامع یا ناشی از قوانین موجود هستند. بزه‌دیده جرایم مبتنی بر نفرت گاه قربانی ساختار اجتماعی جوامع و گاه قربانی عقیده و ایدئولوژی غالب حکومت‌ها است. در این قسمت بزه‌دیده به عنوان یک آماج جرم جذاب، تأثیر سبک زندگی و فعالیت روزانه بزه‌دیده و نقش آن در بزه‌دیدگی وی، دشمن‌پنداری توسط مرتکب، ایدئولوژی حاکم بر جامعه و نقش آن در بزه‌دیدگی

افراد آسیب پذیر و در نهایت تقصیر یا عدم تقصیر وی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در تحلیل علت شناختی از نظریات بزه‌دیده شناسی و جرم‌شناسی استفاده می‌شود.

الف. بزه‌دیده جرم مبتنی بر نفرت، آماج جرم جذاب

بزه‌دیده جرم مبتنی بر نفرت به دلیل آسیب‌پذیر بودن و داشتن ویژگی‌های خاص به عنوان یک سیبل جذاب است که به آسانی توسط بزهکاری که انگیزه ارتکاب جرم را دارد هدف قرار می‌گیرد از این حیث می‌توان با استفاده از نظریه انتخاب عقلانی علت بزه‌دیدگی را تحلیل نمود؛ در نظریه انتخاب عقلانی پیش فرض اصلی این است که انسان موجودی عالم و قاصد و کردار او مسبوق به استدلال و سنجش عقلانی است و به عنوان متغیر میانجی میان علت و معلول عمل می‌کند. از سوی دیگر نظریه انتخاب عقلانی رفتار فرد را دارای اثرگذاری متقابل با متغیرهای پیرامونی می‌داند (سلیمی و داوری، ۱۳۷۸: ۲۷۸). از دیدگاه نظریه انتخاب عقلانی فرض این نکته ضروری است که غالب مجرمان کارگزارانی عقلانی‌اند و صرفاً نوعی افزایش در میزان مجازاتی که احتمال آن را می‌دهند می‌تواند آنان را از ارتکاب جرم‌های بیش‌تر باز دارد (وایت و هینز، ۱۳۸۶: ۳۱۰). بر اساس این نظریه انسان مجرم واقعاً به عنوان یک انسان مقتصد، محاسبه‌گر و معقول ترسیم و مطالعه می‌شود. مجرم در این نظریه کسی است که کسب رضایت خود را به اوج می‌رساند و کسی است که از نظر خود بهترین وسیله را برای دستیابی به اهداف خود انتخاب می‌کند و مزایا و معایب عملش را بررسی می‌کند. هزینه‌های ارتکاب جرم یعنی شانس شناسایی و دستگیری و نیز شانس محکومیت و میزان کیفر احتمالی را می‌سنجد و سپس انتخاب می‌کند. اما در این نظریه ویژگی‌های موجود در بزه‌دیده مهم‌ترین عامل در انتخاب بزهکار برای ارتکاب جرم است. زیرا بخش عمده‌ای از محاسبه بزهکار بر اساس موقعیت، سن، شغل و هویت اجتماعی بزه‌دیده شکل می‌گیرد (نجفی ابرآبادی، ۱۳۸۴: ۲۰۷۰). بزه‌دیدگان جرم مبتنی بر نفرت که ویژگی آسیب‌پذیری آن‌ها را از سایر بزه‌دیدگان متمایز می‌کند به عنوان یک سیبل جرم جذاب و در برخی موارد در دسترس توسط بزهکاری که آماده ارتکاب جرم است به آسانی آماج جرم قرار می‌گیرند و بزهکار در محاسبه سود و زیان با توجه به آسانی ارتکاب جرم نسبت به آن‌ها مرتکب جرم

می‌شود. این فرد خواه به عنوان یک اقلیت نژادی، قومی، مذهبی خواه به عنوان یک فرد هم‌جنس‌گرا، خواه به عنوان زن یا کودک یا سالمند یا ناتوان باشد با توجه به چالش‌هایی که بر سر راه اثبات جرم مبتنی بر نفرت وجود دارد از جمله بالا بودن رقم سیاه و عدم گزارش‌دهی بزه‌دیدگان به دلیل مهم عدم اعتماد آن‌ها به سیستم قانونی برای بزه‌کار آماج جرم مناسبی است؛ به ویژه اینکه بزه‌کار به دلیل همین ویژگی که بزه‌دیده دارد وی را برای ارتکاب جرم برای ارضای انگیزه تبعیض‌آمیز و خشونت‌آمیز خود انتخاب و گزینش نموده است.

اما در این خصوص لازم به ذکر است که زمانی که بزه‌کار، بزه‌دیده را با انگیزه تبعیض و از روی تعصب و نفرت آماج جرم قرار می‌دهد بزه‌دیده صرفاً همان یک فرد نیست بلکه بزه‌دیده گروهی است که بزه‌دیده مستقیم به آن تعلق دارد و لذا ویژگی‌های موجود در گروه بزه‌دیده موضوعیت دارد.

ب. سبک زندگی و فعالیت روزانه

ویژگی‌های مورد حمایت در بزه‌دیدگان جرم مبتنی بر نفرت، تفاوت آن‌ها با سایر افراد را نشان می‌دهد و بر همین اساس سبک زندگی متفاوتی از دیگران که گاه اکثریت هستند داشته و لذا به دلیل آگاهی بزه‌کار بالقوه از سبک زندگی و برنامه‌های ایشان به راحتی آماج جرم قرار می‌گیرند؛ با استفاده از نظریه سبک زندگی و فعالیت روزانه می‌توان به تبیین بزه‌دیدگی از این منظر پرداخت.

نظریه شیوه و سبک زندگی نتایج تحقیقی حاکی از توزیع نامنظم بزه‌دیدگی در زمان و مکان را بر حسب تفاوت شیوه زندگی بزه‌دیدگان و دیگران تبیین می‌کند و متغیرهای اثرگذار در این شیوه را مواردی از جمله هم‌نشینی و در معرض بودن می‌داند. در این میان مفهوم هم‌نشینی به مناسبات مستمر و شخصی ناشی از مشابهت در علایق و منافع و مانند آن اطلاق می‌شود و در معرض بودن از میزان حضور یا قرار گرفتن آماج‌های جرم در زمان‌ها و مکان‌های پر خطر حکایت دارد (سلیمی و داوری، ۱۳۸۷: ۲۵۶). بر اساس این نظریه هر چقدر فرد شیوه زندگی بازتری داشته باشد یعنی فعالیت‌های شغلی، تفریحی و اوقات فراغت وی بیش‌تر باشد احتمال بزه‌دیده شدن او بیش‌تر است و هر

چقدر یک فرد با افراد بزهکار یا محیط‌های مجرمانه خطرناک یا در زمان‌های خطرناک بیش‌تر رفت و آمد کند شانس بزه‌دیدگی خود را افزایش می‌دهد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۴: ۲۰۷۲).

بزه‌دیدگان جرایم مبتنی بر نفرت با توجه به اینکه به دلیل ویژگی‌های موجود در بزه‌دیده، طیف‌های متفاوتی از افراد هستند در خصوص آن‌ها استفاده از این نظریه ما را به تحلیل‌های بسیار متفاوتی می‌رساند. برای مثال اقلیت‌های مذهبی مانند مسلمانان، یهودیان و مسیحیان با توجه به برنامه خاص عبادی و سبک زندگی‌شان که در ساعات مشخصی در طول روز مراسم عبادی خود را انجام می‌دهند به راحتی آماج جرم مبتنی بر نفرت قرار می‌گیرند. همچنین در خصوص اقلیت‌های جنسی به ویژه هم‌جنس‌گرایان نیز که به دلیل گرایش‌های جنسی خاص خود به محیط‌های خاصی مانند یک بار (میخانه) مشخص در یک شهر رفت و آمد می‌کنند یا اینکه برنامه مشخصی دارند آماج مناسبی برای ارتکاب جرم مبتنی بر نفرت هستند. اشخاص ناتوان نیز که به دلیل وابستگی‌هایی که به دیگران در انجام امور شخصی‌شان دارند و عمدتاً بزهکار، مراقبت کننده یا از افراد نزدیک به بزه‌دیده است لذا با توجه به برنامه و سبک زندگی‌شان مورد بزه قرار می‌گیرند. اما زنان و سالمندان به طور کلی با توجه به اینکه احتمال ارتکاب جرم را می‌دهند لذا بسیار محتاطانه عمل می‌کنند و به همین دلیل که سبک و شیوه زندگی آن‌ها بسته‌تر و محتاطانه‌تر است لذا احتمال اینکه آماج جرم مبتنی بر نفرت بر اساس شیوه و سبک زندگی‌شان قرار بگیرند نسبت به سایر بزه‌دیدگان جرم مبتنی بر نفرت کم‌تر است.

اما برخی از زنان به دلیل سبک زندگی متفاوتی که در پیش گرفته‌اند آماج جرم مناسبی هستند. برای مثال آقای "ک" با خانم "م" که زن جوان و مطلقه می‌باشد آشنا شده و تحت عنوان خواستگاری با وی وارد مذاکره شده و سپس از وی عکس گرفته و تا مدتی با تهدید به انتشار آن با وی رابطه نامشروع برقرار می‌نموده و از وی اخاذی می‌کرده است. در اینجا دلیل بزه‌دیدگی خانم "م" سبک زندگی وی است که در ارتباط با مردی بیگانه احتیاط‌های لازم را اتخاذ ننموده است. بنابراین مجرد زیستن، معاشرت با مردان جوان و زندگی در شهرهای بزرگ سبک و شیوه زندگی زنان بزه‌دیده به ویژه در

جرایم جنسی است (شیخ الاسلامی، ۱۳۹۷: ۲۱۵). برای وقوع جرم باید این سه شرط جمع باشند. این نظریه منسوب به مارکوس فلسون و لورنس کوهن است و آن‌ها معتقدند که تحولات جامعه شناختی که مثلاً از طریق مهاجرت رخ داده و تحولات اقتصادی که از طریق رشد فناوری و صنعت به وجود آمده سبب تحول فعالیت‌های روزانه مردم شده است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۴: ۲۰۷۲).

ج. دشمن پنداشتن بزه‌دیده

بزه‌دیدگان جرم مبتنی بر نفرت به دلیل داشتن ویژگی‌های متمایز از دیگران در بسیاری از جوامع به عنوان اقلیت‌ها و شهروندان غیر خودی و درجه دو شناخته می‌شوند و همین موضوع باعث می‌شود که از دیدگاه اکثریتی که خود را محق و درجه اول می‌دانند به عنوان عنصر نامطلوب و دشمن تلقی شده و نه تنها از بسیاری از حقوق خود محروم شوند، بلکه با ارتکاب جرم علیه آن‌ها هویت‌شان انکار شده و کرامت انسانی آن‌ها زیر پا گذاشته شود.

بسیاری از جرایم مبتنی بر نفرت علیه بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر، ناشی از دشمن‌پنداری است این امر به ویژه در مورد هم‌جنس‌گرایان نمود می‌یابد. در این خصوص می‌توان به حادثه پرونده استون‌های تامپکینز و هنری بریگس اشاره کرد:

دو مرد با هم در یک گروه کوچک، در یک جمعیت بزرگ هم‌جنس‌گرا در بیرون رستوران در حال قدم زدن بودند. گروهی متشکل از پنج نوجوان سفید پوست به آن‌ها نزدیک شدند و یکی از نوجوانان این گروه که به دلیل موی آلمانی کوتاه خود از دیگران متمایز می‌شد، با بالا بردن بازوی راست خود علامت داد. گروه با بمباران این دو مرد با سنگ و بطری‌هایی که در داخل کت‌های‌شان پنهان شده بود، به این علامت پاسخ داد. یکی از مردان بالای چشمش به وسیله شیشه شکسته یک بطری آسیب دیده و بریده شد. با دیدن زخم باز روی صورت این مرد، نوجوانی که شروع به حمله کرده بود، خطاب به گروه فریاد زد: مراقب باشید، او احتمالاً آیدز دارد (FRA-European union Agency for Fundamental Rights, 2000: 19). در این حادثه و مانند این دیدگاهی که عمدتاً به هم‌جنس‌گرایان وجود دارد این است که این افراد دشمن جامعه بوده و باعث انتقال

بیماری‌های خطرناک هستند. مشابه همین دیدگاه نسبت به سایر بزه‌دیدگان جرم مبتنی بر نفرت نیز وجود دارد. برای مثال در خصوص جنس مؤنث که در مشاغل اداری حضور دارد ممکن است این دیدگاه وجود داشته باشد که اشتغال زنان باعث شده که مردان کم‌تر استخدام شوند و در نتیجه مردان ممکن است زنان را دشمن خود تصور نمایند که آنان را از اشتغال در مشاغل دولتی محروم می‌نمایند، یا اینکه همین دیدگاه ممکن است در خصوص اقلیت‌های نژادی یا مذهبی وجود داشته و اکثریت بر این باور باشند که اقلیت دشمن آن‌ها هستند و به همین دلیل نسبت به آن‌ها مرتکب جرم شوند. همچنین ممکن است مهاجران ملی یا قومی را به عنوان دشمن محسوب کرده و آن‌ها را آماج جرایم مبتنی بر نفرت قرار دهند.

احترام به قوانین و مقررات دیگر ادیان، مذاهب و به رسمیت شناختن آن‌ها یکی دیگر از اصول حقوق اسلام و البته سیره / امام علی (ع) دانسته می‌شود، چنانکه می‌فرمایند: «اگر من به داوری و قضاوت بنشینم، درباره پیروان تورات به حکم تورات، بین پیروان انجیل به انجیل، بین پیروان زبور به زبور و بین پیروان قرآن کریم به قرآن عمل خواهم نمود». با توجه به محتوای سخن / امام علی (ع) می‌توان به این نتیجه دست یافت که تحمل نظر و رویه مخالف و زندگی مسالمت‌آمیز و نیز محترم شمردن حقوق اساسی انسان‌ها و پذیرش آزادی‌های مشروع؛ از جمله اصول زندگی مسالمت‌آمیز اجتماعی میان انسان‌هاست که در عین داشتن عقاید گوناگون و روش و منش‌های مختلف مورد قبول معصومین قرار گرفته است (شفیعی، ۱۳۹۸: ۱۰۳).

د. ایدئولوژی حاکم بر جامعه

اصطلاح ایدئولوژی به خودی خود همیشه مفهومی بسیار موسع و مبهم بوده که موضوع انواع تفسیر و تعریف‌های متعدد بوده است. ایدئولوژی به نظر بسیاری از نظریه‌پردازان و دانشمندان معانی بسیاری داشته است که مهم‌ترین نوع ایدئولوژی‌ها، ایدئولوژی سیاسی است. ایدئولوژی‌ها ذاتاً نظام‌هایی از عقاید، آرمان‌ها و نمادهای مشترک‌اند که به ما در معنا بخشی به دنیای اطرافمان کمک می‌کنند. ایدئولوژی‌ها در تمام زندگی اجتماعی نفوذ کرده‌اند، ایدئولوژی به گونه‌ای مهم بخش‌گیرناپذیر همه

فرهنگ‌هاست و فرهنگ هم یک بخش و جزء از تمام زندگی اجتماعی است. کسانی که علیه دیگران خشونت‌آمیز رفتار می‌کنند نیاز دارند احساس کنند که گویی دارند به صورت مشروع و اخلاقی عمل می‌کنند (الوارز، ۱۳۸۶: ۳۵۶). ایدئولوژی به خلق و تقویت این استدلال‌ها کمک می‌کند و لذا منجر به وقوع جرایم مبتنی بر نفرت به‌ویژه علیه اقلیت‌های مذهبی می‌شود.

بوسوئه کشیش و خطیب کاتولیک معروف فرانسه درباره دفاع از بردگی می‌نویسد: «به طور کلی و با در نظر گرفتن منشأ بردگی برده اراده و اختیاری غیر از اراده و اختیار صاحبش ندارد، قانون می‌گوید او دارای اهلیت نیست و در شمار اشخاص محسوب نمی‌شود... مخالفت با اساس بندگی نه تنها مخالفت با حقوق بین الملل است که اسیر گرفتن و غنیمت را مشروع می‌داند، بلکه مخالفت با روح القدس است که به زبان پل قدیس فرمود غلامان در بندگی باقی بمانند و اربابان مجبور به آزاد کردن آن‌ها نباشند» (ذاکر حسین، ۱۳۹۶: ۲۶۶). ریشه چنین تفکراتی را که یکی از اهم آفت‌های اجتماعی نه‌تنها در منطقه اسلامی بلکه شاید بتوان گفت در سراسر جهان که جوامع دینی از آن رنج می‌برند می‌توان جهل مقدس دانست (محقق داماد، ۱۳۹۴: ۹۶).

در بزه‌دیده شناسی ایدئولوژیکی بزه‌دیده بر اساس ایدئولوژی مورد بررسی قرار می‌گیرد، به عبارت دیگر بزه‌دیده شناسی ایدئولوژیکی، بزه‌دیده‌شناسی است که یک رکن در آن خیلی پررنگ است و آن رکن تعصب، پیش داوری و تبعیض است. یعنی ارتکاب جرم با انگیزه تعصب‌ورزی و تبعیض نسبت به آماج جرم بوده است و در واقع اگر این تعصب نبود بزه‌کار مرتکب جرم نمی‌شد. لذا جرایم مبتنی بر نفرت که انگیزه، عنصر اصلی ارتکاب آن‌هاست موضوع بزه‌دیده شناسی ایدئولوژیکی یا بزه‌دیده شناسی عقیدتی است، منشأ این دیدگاه رئالیسم چپ است که معتقد است طیف خاصی از بزه‌دیدگان به‌ویژه اقلیت‌های مذهبی در معرض ارتکاب جرایم مبتنی بر سوء استفاده از قدرت قرار دارند و منظور از قدرت در اینجا قدرت ساختاری است و نه قدرت شخصی. یعنی جرایم دولتی که مرتکب آن‌ها دولت‌ها هستند و برای مثال اگر فردی از یک اقلیت مذهبی وارد فرایند کیفری شود احتمال اینکه در معرض شکنجه قرار گیرد خیلی بیش‌تر از فردی است که با بازپرس دارای مذهب مشترک است. همچنین از دیدگاه/رویت/استاب

ایدئولوژی‌ها تقریباً همیشه بخشی از روند نسل‌زدایی‌اند. مرتکبان نسل‌زدایی به لحاظ وابستگی به طبقات اجتماعی آنقدر فراوان‌اند که هرگز نمی‌توان تصور کرد که همه آن‌ها به نوعی هیولا هستند یا به لحاظ روان‌شناسانه با مردم عادی تفاوت دارند. بلکه عمدتاً افراد عادی هستند که نهایتاً یک چارچوب ایدئولوژیکی را پذیرفته‌اند که مقتضی محو یک جمعیت است و آن را توجیه می‌کند. آن‌ها مردم معمولی هستند که در یک رفتار غیر عادی درگیر شده‌اند این رفتار از آن رو ممکن شده است که سرانجام حقانیت و ضرورت کشتار را باور کرده‌اند (الواز، ۱۳۸۶: ۳۵۷).

«اسلام هم تا آنجا که همچون یک ایدئولوژی قلمداد می‌شود این ظرفیت را دارد تا با بدفهمی و تفسیر نامناسب از آن برای توجیه نسل‌زدایی تبدیل شود. جنایت‌های هولناکی که در زمان ما سال‌هاست توسط گروه‌های تکفیری به نام اسلام انجام می‌شود شاهد روشن این ادعاست. البته این تنها نمونه اسف‌انگیز برداشت‌های غیر انسانی و جزم‌گرایانه از اسلام نیست، تاریخ انباشه است از جنگ‌های بی‌رحمانه‌ای که به نام دین و از جمله اسلام صورت گرفته است، بدین سان اهمیت فهم و برداشت انسانی از دین آشکار می‌شود. مفسر دین پیوسته باید انسانیت را همچون معیاری برای درک درست دین قلمداد کند و بر آن باشد که آنچه انسان و انسانیت را نفی می‌کند نمی‌تواند دین باشد» (الواز، ۱۳۸۶: ۳۴۸).

گروه داعش برای توجیه جنایات خود مستندات و مؤلفه‌های فکری دارد که مهم‌ترین آن‌ها استناد به آیه ۵ سوره توبه است. این آیه می‌فرماید:

﴿فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُم إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

«پس چون ماه‌های حرام سپری شد، مشرکان را هر کجا یافتید بکشید و آنان را دستگیر کنید و به محاصره درآورید و در هر کمینگاهی به کمین، آنان بنشینید، پس اگر توبه کردند و نماز بر پا داشتند و زکات دادند، راه را برای‌شان گشاده گردانید، زیرا خداوند آمرزنده مهربان است»

این آیه مشرکانی را شامل می‌شود که با مسلمانان پیمان عدم تجاوز و عدم دشمنی بستند و آن را نقض کردند و لذا قابل اطلاق بر تمام مشرکان نیست. مؤلفه فکری دیگر

گروه داعش اجبار به تغییر دین است. آن‌ها معتقدند تمام افراد و حتی فرقه‌های دیگر مسلمانان مانند شیعیان باید به اسلام واقعی یعنی اسلام سلفی و افراطی روی آورند در حالی که انسان آزاد است تا با آگاهی و امنیت کامل آیین و عقیده خود را با تحقیق و تفحص انتخاب کند. آنگونه که آیه ۲۵۶ سوره بقره می‌فرماید:

﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

«هیچ اکراهی در این دین نیست، همانا کمال از ضلال متمایز شد، پس هر کس به طغیانگران کافر شود و به خدا ایمان آورد، بر دستاویزی محکم چنگ زده است، دستاویزی که ناگسستنی است و خدا شنوا و دانا است»

بر اساس این آیه شریف دین اجباری نفی شده است. چون دین عبارت است از یک سلسله معارف علمی که معارف عملی به دنبال دارد و جامع همه آن معارف یک کلمه است و آن اعتقادات است؛ اعتقاد و ایمان هم از امور قلبی است که اکراه و اجبار در آن راه ندارد چون کاربرد اکراه تنها در اعمال ظاهری است (طباطبایی، ۱۳۷۸، آیه ۲۵۶ سوره بقره).

متکلمان اسلامی از دیرباز یکی از دلایل نبوت را حفظ نوع انسان و نظم و انتظام زندگی او دانسته‌اند (حسن بن یوسف حلی، ۱۴۳۳: ۴۶۹). «همین استدلال انسان‌گرایانه که به انسان و انسانیت بها می‌دهد باید محور فهم احکام شریعت هم باشد؛ درک انسانی از دین ضرورت‌گریز ناپذیر زمانه ما و هر زمانه‌ای است؛ نه صرفاً از آن رو که این کار به لحاظ عملی سودمند است بلکه از آن رو که دین انسان‌ستیز اساساً دین نیست» (الواز، ۱۳۸۶: ۳۴۹).

ضمن اینکه دولت‌ها گاهی اوقات قوانین را به نحوی تدوین می‌کنند که برخی افراد دارای مذهب یا قومیت خاصی بیش‌تر مورد حمایت قانونی قرار گیرند. دبیر کل سازمان ملل کوفی عنان در اجلاس پنجاه و چهارم کمیسیون حقوق بشر در روز ۱۶ مارس ۱۹۹۷ مطابق با ۲۵ اسفند ۱۳۷۶ که به لحاظ تلاقی آن با پنجاهمین سالگرد تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر و پنجمین سالگرد تصویب اعلامیه و برنامه عمل کنفرانس جهانی حقوق بشر در وین از این اجلاس به عنوان اجلاسی تاریخی یاد کرد، در پایان

سخنرانی خود به مسأله اقلیت‌ها و حفظ حقوق آن‌ها اشاره کرد و گفت: «اصل و قاعده این است که اقلیت و همچنین اکثریت را باید در مقابل نقض حقوق حمایت کرد و گفت بگذارید صریح بگویم هر چند سازمان ملل از دولت‌های عضو تشکیل شده است ولی حقوق و اهداف ملل متحد که سازمان ملل متحد برای حمایت از آن‌ها ایجاد شده حقوق ملت‌هاست. ... هیچ دولتی حق نخواهد داشت برای نقض حقوق و آزادی‌های اساسی ملت خویش، خود را پشت حاکمیت ملی مخفی نماید. هر فرد چه متعلق به اکثریت و چه وابسته به اقلیت باشد حقوق و آزادی‌های اساسی‌اش مقدس است» (مهریور، ۱۳۸۸: ۲۹ و ۶۶).

هـ. تقصیر یا عدم تقصیر بزه‌دیده

بحث در خصوص تقصیر یا عدم تقصیر بزه‌دیده جرم مبتنی بر نفرت موضوع دو شاخه اصلی بزه‌دیده شناسی است؛ بزه‌دیده‌شناسی علت شناختی که به تقصیر بزه‌دیده در ارتکاب جرم اشاره دارد و وی را به دلیل نقشی که در ارتکاب جرم داشته سزاوار سرزنش می‌داند و در مقابل بزه‌دیده شناسی حمایتی که در هر حالتی حتی تقصیر داشتن بزه‌دیده، وی را شایسته حمایت می‌داند. بزه‌دیده شناسی علت شناختی یا بزه‌دیده شناسی جرم‌شناختی بر پایه نظریه شتاب دهنده بزه‌دیده (victim precipitation) یعنی نقش شتاب‌دهنده یا اثرگذار بزه‌دیده در ارتکاب جرم در سیر تحول جرم‌شناسی به مفهوم بزه‌دیده سرزنش پذیر یا مقصر اشاره می‌کند (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰: ۳۷).

در بزه‌دیده‌شناسی علمی این بحث مطرح است که تأثیر گفتار و رفتار تحریک آمیز بزه‌دیده، توانایی به فعل رساندن اندیشه مجرمانه را دارد، حتی هانتینگ معتقد است که با نگاه دقیق‌تر، می‌توان بزه‌دیده را عاملی تحریک‌کننده شناخت که بدون تحریک وی جرم اتفاق نمی‌افتد (رستمی تبریزی و اکبری، ۱۳۹۳: ۷). فون هنتینگ و بنیامین مندلسون که به عنوان پیشگامان بزه‌دیده‌شناسی شناخته می‌شوند در ابتدا به نقش شتاب‌دهنده یا اثرگذار بزه‌دیده برای مثال از زاویه تحریک در جرم‌های خشونت بار توجه کردند، از نظر مندلسون که در واقع یک وکیل مدافع بود نقش شتاب دهنده یا اثرگذار بزه‌دیده یکی از کیفیات تخفیف‌دهنده کیفر بزهکار است (همان: ۳۷).

مفهوم شتاب‌دهندگی یا نقش شتاب‌دهنده و اثرگذار بزه‌دیده را می‌توان به سرزنش‌پذیری بزه‌دیده محدود کرد. مسأله با دو مثال روشن می‌شود: زنی که به یک آزاردیده مزمن در خشونت خانگی تبدیل شده، کسی است که به شوهرش اجازه می‌دهد تا او را بزند، ولی هرگز کتک خوردن خود را گزارش نکرده و اقدام به شکایت نمی‌کند، در نتیجه با تحمل این وضعیت ممکن است باز هم کتک بخورد. این تکرار بزه‌دیدگی (revictimization) وصف مجرمانه‌ای است که به دنبال پدیده‌هایی چون کودک‌آزاری، همسرآزاری یا سالمندآزاری، به طور پیوسته مورد بدرفتاری یا سوء استفاده مجرمانه واقع می‌شود. چنین فردی بیش‌تر به بزه‌دیده ایده آل متمایل است تا بزه‌دیده سرزنش‌پذیر؛ ولی دختری که شب هنگام با پذیرفتن پیشنهاد یک جوان غریبه، سوار اتومبیل او می‌شود بیش از هر چیز سزاوار سرزنش است (همان: ۹۰). در ارتکاب جرایم مبتنی بر نفرت اگرچه فاکتورهایی از جمله سن، نژاد، جنسیت، مذهب، رنگ پوست و مانند این‌ها ویژگی برجسته بزه‌دیده است اما بزه‌دیده هیچ نقشی در انتخاب آن‌ها ندارد و نیز نمی‌تواند آن‌ها را تغییر دهد و لذا نمی‌توان وی را به عنوان یک بزه‌دیده مقصر یا سرزنش‌پذیر در نظر گرفت. حتی زمانی که بزه‌دیده به دلیل داشتن مذهب یا ایدئولوژی یا عقیده خاصی آماج جرم مبتنی بر نفرت قرار می‌گیرد هیچ تقصیری در ارتکاب جرم ندارد زیرا به تعداد تمام افراد تفاوت در دیدگاه و عقیده و مذهب وجود دارد و بر اساس اسناد و کنوانسیون‌های منع تبعیض، اصول حقوق بشری و اصل کرامت انسانی تمام افراد با هر مذهب و دیدگاهی به طور یکسان مورد حمایت قانون قرار دارند.

موضوع نقش شتاب‌دهنده یا اثرگذار بزه‌دیده در ارتباط با خشونت علیه زنان بسیار مهم و حساس است. این موضوع که بزه‌دیدگان با تحریک مردان بزه‌دیده‌ساز (victimizer) بزه‌دیدگی خود را موجب می‌شوند و در واقع سزاوار بزه‌دیده شدن‌اند بخشی از ذهنیت مردسالارانه‌ای است که در بسیاری از این جرم‌ها ریشه دارد (همان: ۴۱).

بزه‌دیده‌شناسی حمایتی به دنبال پیشبرد تدابیری است که بتواند از خطرهای احتمالی ناظر به برخی افراد که در وضعیت‌ها و موقعیت‌هایی، آماج مناسبی برای بزهکاران محسوب می‌شوند پیشگیری کند. گونه‌های مختلف بزه‌دیدگان بالقوه (زنان و

کودکان آزار دیده، اختلاف‌های درون خانوادگی و خشونت‌های زناشویی) اجازه می‌دهد تا نظام‌های کمک‌رسانی به بزهدیدگان گسترش یابد (پیکا، ۱۳۸۹: ۵۱).

مسأله بزهدیدگی همانند بیماری و اپیدمی‌ها، پیچیده و خطرناک است. بزهدیدگی را می‌توان به عنوان تمامی نشانه‌های اجتماعی، زیستی و روانی تعریف کرد که بین تمامی بزهدیدگان مشترک بوده و جامعه تمایل دارد از وقوع آن جلوگیری کرده و با آن مبارزه کند خواه سبب آن مجرم باشد یا هر عامل دیگر. بنیامین مندلسون در سال ۱۹۸۲ اثبات کرد که مفهوم بزهدیدگی شامل «ویژگی‌های متفاوتی است که نزد تمامی گروه‌های بزهدیده که آثار اجتماعی، فیزیکی، روحی، اقتصادی و... آن را متحمل می‌شوند» وجود دارد (لپز و فیلیزولا، ۱۳۸۸: ۵۶). در بزهدیده‌شناسی حمایتی جبران خسارت بزهدیده مد نظر بوده و بزهدیده فردی مستحق حمایت و مساعدت تلقی می‌شود و هدف از اعمال کیفر باید ترمیم خسارت‌های وارد به بزهدیدگانی باشد که به طور مستقیم یا غیر مستقیم از جرم لطمه دیده‌اند. زیرا بزهدیده با تحمل جرم موقعیت‌ها و منافع را از دست داده و در نتیجه وقوع جرم با احساس ترس از جرم و عدم امنیت روبه‌رو می‌شود (سماواتی پیروز، ۱۳۸۵: ۸۴). بزهدیدگان جرایم مبتنی بر نفرت بزهدیدگان آسیب‌پذیر هستند که هیچ نقشی در ارتکاب جرم علیه خود نداشته‌اند بلکه به دلیل اندیشه متعصبانه و انگیزه تبعیض‌آمیز مرتکبان، به شدت نیازمند حمایت‌های قانونی، مادی، معنوی، حیثیتی و عاطفی هستند.

نتیجه بحث

جرایم مبتنی بر نفرت به دلیل اینکه هویت و شخصیت افراد را نشانه می‌رود سبب آسیب‌های بسیار بیش‌تری نسبت به جرایم عادی می‌شوند و بزهدیده مستقیم آسیب روانی بیش‌تری را تجربه می‌کند زیرا او قادر به تغییر آن ویژگی که او را بزهدیده ساخته است، نیست؛ بنابراین جرایم مبتنی بر نفرت تأثیر روانی عمیق‌تری روی بزهدیدگان نشان دارند. این جرایم این پتانسیل را دارند که جوامع را تقسیم کنند و چرخه‌هایی از خشونت و انتقام‌جویی را ایجاد کنند به همین دلیل یک پاسخ شدید و قاطع برای آن‌ها ضروری است.

برای قانونگذاری نمی‌توان صرفاً یک مذهب خاص را بر اساس یک امر درونی و ذهنی برگزید و پیروان آن مذهب خاص را با تقوا دانست و سایر مذاهب را با یک دیدگاه تبعیض‌آمیز پس راند. ملاک قانونگذاری باید امور عینی و بیرونی باشد و اگر این موضوع در خصوص قانونگذاری رعایت شود هر کسی بیش‌تر مراقب اعمال خود و عواقب آن خواهد بود و جامعه عاری از تنش ناشی از عدم پذیرش‌ها و عدم تحمل‌ها خواهد شد. با توجه به اینکه اصطلاح جرم مبتنی بر نفرت بیانگر یک مفهوم در حیطه مقررات کیفری است و نه یک جرم خاص در قانون مجازات، و از آنجا که تعاریف حقوقی جرایم مبتنی بر نفرت، مبهم و ذهنیت‌گرا است بنابراین باید یک ملاک و معیار دقیق برای جرم‌انگاری در این خصوص تعیین شود؛ یعنی باید ابتدا ارزش‌های مورد حمایت در این خصوص به طور دقیق مشخص گردد و بنابراین بهتر است که این جرم از مفهوم عام و کلی که در گستره قوانین کیفری وجود دارد به صورت دقیق و به تفصیل وارد قانون مجازات گردد تا به دلیل ابهام و اجمال دایره اعمال و رفتارهای تبعیض‌آمیز، دقیق و مشخص گردد تا عدالت اجرا گردد و حمایت شایسته‌ای از بزه‌دیدگان جرم مبتنی بر نفرت به عمل آید.

کتابنامه

- قرآن مجید، ترجمه محمد مهدی فولادوند.
- پیکا، جرج. ۱۳۸۹ش، **جرم شناسی**، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران: میزان.
- حلی، حسن بن یوسف. ۱۴۳۳ق، **شرح تجرید الاعتقاد**، چاپ چهاردهم، قم: مؤسسه نشر اسلامی.
- رایجیان اصلی، مهرداد. ۱۳۹۰ش، **بزه‌دیده شناسی، تحولات بزه‌دیده شناسی و علوم جنایی**، جلد یکم، چاپ اول، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
- سلیمی، علی و داوری، محمد. ۱۳۸۷ش، **جامعه شناسی کجروی، مجموعه مطالعات کجروی و کنترل اجتماعی**، کتاب اول، چاپ چهارم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- سماواتی پیروز، امیر. ۱۳۸۵ش، **عدالت ترمیمی تعدیل تدریجی عدالت کیفری یا تغییر آن**، چاپ اول، تهران: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی نگاه بینه.
- طباطبایی، سید محمدحسین. ۱۳۷۸ش، **تفسیر المیزان**، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، جلد دوم، قسمت ۱۲، آیه ۲۵۶ سوره بقره، چاپ یازدهم، قم: نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، در سایت وابسته به پایگاه جامع قرآن کریم <http://quran.anhar.ir>
- قربان‌نیا، ناصر. ۱۳۸۱ش، **عدالت حقوقی**، تهران: مرکز نشر آثار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- لپز، ژرار و ژینا فیلیزولا. ۱۳۸۸ش، **بزه‌دیده و بزه‌دیده شناسی**، ترجمه روح الدین کردعلیوند و احمد محمدی، تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد.
- محقق داماد، سید مصطفی. ۱۳۹۴ش، **فاجعه جهل مقدس: گفتارهایی در تحلیل حادثه عاشورای حسینی**، چاپ سوم، تهران: مرکز نشر علوم اسلامی.
- مطهری، مرتضی. ۱۳۹۰ش، **عدل الهی**، تهران: انتشارات صدرا.
- مهرپور، حسین. ۱۳۸۸ش، **حقوق بشر و راهکارهای اجرای آن**، چاپ دوم، تهران: انتشارات اطلاعات.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. نیمسال دوم تحصیلی ۸۴-۸۳، **تقریرات درس جامعه شناسی جنایی**، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق.
- الوارز، الکس. ۱۳۹۶ش، **جرم شناسی فراملی به سوی جرم‌شناسی جنایات بین‌المللی**، ترجمه رحیم نوبهار و فاطمه نوبهار، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
- ایت، راب و فیونا هینز. ۱۳۸۶ش، **جرم و جرم‌شناسی**، ترجمه علی سلیمی، چاپ سوم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

کتاب انگلیسی

FRA-European union Agency for Fundamental Rights, 2012 و making hate crime visible in the European Union: acknowledging victim s rights, Luxembourg: publications office of the European Union.

Fra European Union Agency For Fundamental Rights, Unmasking bias motives in crimes: Selected Cases if the European Court of Human Rights.

James Morsch, The Problem of Motive in Hate Crimes: The Argument against Presumptions of Racial Motivation, Journal of criminal law and criminology, 1992 by Northwestern University, School of Law.

National Center For Hate Crime Prevention, Education Development Center, Inc , Responding to HATE CRIME A Multidisciplinary Curriculum For Law Enforcement And Victime Assistance Professionals , Copyright february 2000, 55 chapel street , Newton, MA 02458-1060.

OSCE/ODIHR, Hate Crime Laws A Practical Guide, Warsaw, Poland, Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2009.

OSCE, ODIHR, Preventing and Responding to hate crimes, Published by the OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Al. Ujazdowskie, Warsaw, Poland. 2009.

OSCE/ODIHR, Understanding Hate Crimes A Handbook for Ukraine, Warsaw Poland, Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2015 .

مقالات

ترودی لاجیمی، عابدین و محمدهادی یدالله‌پور و رضا کهساری. زمستان ۱۳۹۷، «روح انسانی از دیدگاه قرآن کریم»، فصلنامه مطالعات قرآنی، سال نهم، شماره ۳۶، صص ۱۴۹-۱۲۳.

توجهی، عبدالعلی و علی حسین نجفی ابرندآبادی. زمستان ۱۳۷۸ش، «بزه‌دیده شناسی و مشکل بزه‌دیدگی‌های گزارش نشده»، مجله مدرس علوم انسانی، شماره ۱۳.

ذاکر حسین، عبدالرحیم. دی ۱۳۶۹ش، «هتک حرمت بشر از بردگی در حقوق و روابط بین الملل تا تبعیض در حقوق و عملکرد داخلی ملل»، نشریه دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۲۵.

رستمی تبریزی، لمیا و سید صادق اکبری. بهار و تابستان ۱۳۹۳ش، «نفوذ آموزه‌های بزه‌دیده شناسی در بخش کلیات قانون مجازات اسلامی»، دانش و پژوهش حقوقی، شماره ۵.

رستمی نسب دولت آباد، زینب. تابستان ۱۳۹۶ش، «تأثیر انس با قرآن بر بهداشت و سلامت روانی نوجوانان و جوانان»، فصلنامه مطالعات قرآنی، سال هشتم، شماره ۳۰، صص ۳۷-۴۸.

رمضان مهدی آزادبنی و سیده مریم علیزاده. زمستان ۱۳۹۵، «نقش معرفتی درد و رنج از دیدگاه قرآن کریم و روایات»، فصلنامه مطالعات قرآنی، سال هفتم، شماره ۲۸، صص ۷۱-۹۱.

شفیعی، محمود و مهدی زینالزاده. پاییز ۱۳۹۸ش، «بررسی تطبیقی حقوق اقلیت‌های دینی و مذهبی در سیره امام علی(ع) و منشور حقوق شهروندی»، پژوهشنامه حقوق بشری، شماره ۱۷.

شیخ الاسلامی، عباس و فرهاد شاهیده. پاییز و زمستان ۱۳۹۷ش، «رویکرد بزه‌دیده شناسی قانونی نسبت به بزه‌دیدگی جنسی زنان (با نگاهی به قوانین کیفری و رویه قضایی)»، پژوهشنامه حقوق کیفری، شماره ۱۸.

موحدی، رامین و سید حسین ملکوتی هشتجین و ابوالفضل رنجبری. تابستان ۱۳۹۸ش، «اصل برابری و عدم تبعیض در برخورداری از تأمین اجتماعی در حکومت اسلامی»، پژوهش‌های اخلاقی، شماره ۳۶.

Bibliography

- The Holy Quran, translated by Mohammad Mehdi Fooladvand.
- Pica, George. 2010, Criminology, translated by Ali Hossein Najafi Aberandabadi, first edition, Tehran: Mizan.
- Heli, Hassan bin Yusef 1433 AH, Explanation of the Abstraction of Belief, Fourteenth Edition, Qom: Islamic Publishing Institute.
- Raijian Asli, Mehrdad. 2011, Victimology, Developments of Victimology and Criminal Sciences, Volume I, First Edition, Tehran: Shahr-e-Danesh Institute for Legal Studies and Research.
- Salimi, Ali and Davari, Mohammad. 2008, Sociology of Deviance, Collection of Studies of Deviance and Social Control, Book One, Fourth Edition, Qom: Seminary and University Research Institute.
- Samavati Pirooz, Amir. 2006, Restorative Justice, gradual adjustment of criminal justice or its change, first edition, Tehran: Negah Bineh Publishing Cultural Institute.
- Tabatabai, Seyed Mohammad Hussein 1999, Tafsir Al-Mizan, translated by Seyyed Mohammad Baqir Mousavi Hamedani, Volume 2, Part 12, verse 256 of Surah Al-Baqarah, 11th edition, Qom: Publication of the Society of Teachers of the Seminary of Qom, Islamic Publications Office, on the site affiliated with the Holy Quran <http://quran.anhar.ir>
- Ghorbannia, Nasser 2002, Legal Justice, Tehran: Center for Publishing the Works of the Institute of Islamic Culture and Thought.
- Lepez, Gerard and Gina Filizola. 2009, Victimism and Victimology, translated by Ruhuddin Kordalivand and Ahmad Mohammadi, Tehran: Majd Scientific and Cultural Association.
- Mohaghegh Damad, Seyed Mostafa. 2015, The Catastrophe of Holy Ignorance: Discourses in the Analysis of the Ashura Incident, Third Edition, Tehran: Islamic Sciences Publishing Center.
- Motahari, Morteza 2011, Divine Justice, Tehran: Sadra Publications.
- Mehrpour, Hussein 2009, Human Rights and Strategies for Its Implementation, Second Edition, Tehran: Ettelaat Publications.
- Najafi Aberandabadi, Ali Hossein. Second Semester 84-83, Lectures in Criminal Sociology, Shahid Beheshti University, Faculty of Law.

Alwarz, Alex. 2017, Transnational Criminology towards Criminology of International Crimes, translated by Rahim Nobahar and Fatemeh Nobahar, first edition, Tehran: Mizan Publishing.

White, Rob and Fiona Hines. 2007, Crime and Criminology, translated by Ali Salimi, third edition, Qom: Hozeh Research Institute and University.

English books

FRA-European union Agency for Fundamental Rights, 2012, making hate crime visible in the European Union: acknowledging victim s rights, Luxembourg: publications office of the European Union.

Fra European Union Agency For Fundamental Rights, Unmasking bias motives in crimes: Selected Cases if the European Court of Human Rights.

James Morsch, The Problem of Motive in Hate Crimes: The Argument against Presumptions of Racial Motivation, Journal of criminal law and criminology, 1992 by Northwestern University, School of Law.

National Center For Hate Crime Prevention, Education Development Center, Inc , Responding to HATE CRIME A Multidisciplinary Curriculum For Law Enforcement And Victime Assistance Professionals , Copyright february 2000, 55 chapel street , Newton, MA 02458-1060.

OSCE/ODIHR, Hate Crime Laws A Practical Guide, Warsaw, Poland, Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2009.

OSCE, ODIHR, Preventing and Responding to hate crimes, Published by the OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Al. Ujazdowskie, Warsaw, Poland. 2009.

OSCE/ODIHR, Understanding Hate Crimes A Handbook for Ukraine, Warsaw Poland, Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2015.

Articles

Tarudi Lajimi, Abedin and Mohammad Hadi Yadollahpour and Reza Kahsari. Winter 2018, "Human soul from the perspective of the Holy Quran", Quarterly Journal of Quranic Studies, Year 9, No. 36, pp. 149-123.

Tavajohi, Abdul Ali and Ali Hossein Najafi Aberandabadi. Winter 1999, "Victimology and the Problem of Unreported Victims", Journal of Teacher of Humanities, No. 13.

Zaker Hussein, Abdul Rahim December 1990, "Insulting human dignity from slavery in law and international relations to discrimination in the law and domestic practice of nations", Journal of the Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, No. 25.

Rostami Tabrizi, Lamia and Seyed Sadegh Akbari. Spring and Summer 2014, "The Influence of Victimology Teachings on the General Section of the Islamic Penal Code", Legal Knowledge and Research, No. 5.

Rostami Nasab Dolatabad, Zeinab. Summer 2017, "The effect of with the Qur'an on the mental health of adolescents and young people", Quarterly Journal of Quranic Studies, Year 8, No. 30, pp. 37-48.

Ramazan Mehdi Azadbani and Seyedeh Maryam Alizadeh. Winter 2016, "The epistemological role of pain and suffering from the perspective of the Holy Quran and narrations", Quarterly Journal of Quranic Studies, Seventh Year, No. 28, pp. 71-91.

Shafiee, Mahmoud and Mehdi Zeinalzadeh. Fall 2017, "Comparative study of the rights of religious minorities in the life of Imam Ali (AS) and the Charter of Citizenship Rights", Journal of Human Rights, No. 17.

Shaykh al-Islami, Abbas and Farhad Shahideh. Fall and Winter of 2018, "Legal Victimology Approach to Women's Sexual Victimization (Looking at Criminal Law and Judicial Procedure)", Journal of Criminal Law, No. 18.

Movahedi, Ramin and Seyed Hossein Malakouti Hashtjin and Abolfazl Ranjbari. Summer 2017, "The principle of equality and non-discrimination in the enjoyment of social security in the Islamic government", Ethical Research, No. 36.

Causal analysis of hate crimes based on the approach of the Holy Quran

Date of Received: July 24, 2020

Date of Acceptance: October 27, 2020

Sara Parsafar

PhD Student in Criminal Law and Criminology, Rafsanjan Branch, Islamic Azad University, Rafsanjan, Iran.

Ruhuddin Kordalivand

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. r.kordalivand@modares.ac.ir

Baqir Shamloo

Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Corresponding author: Ruhuddin Kurd Alivand

Abstract

Crimes committed with the motive of discrimination, prejudice and non-acceptance towards certain groups due to identity characteristics such as race, ethnicity, nationality, religion, gender, sexual orientation, belief, etc. in society are described as hate crimes. These crimes are also forbidden in different verses of the Holy Qur'an, and in different verses, it is recommended to observe the principle of human dignity, including verse 70 of Surah Isra', in which God Almighty says: *﴿Certainly We have honoured the Children of Adam﴾* But some, like the takfiri groups of ISIL, have committed the most heinous crimes against humanity by misunderstanding some noble verses. However, committing such crimes is strongly condemned by the Holy Quran and it is against the transcendent spirit of God's word. The reason for committing these crimes can be analyzed from different criminological perspectives. This article investigates this issue by analytical-descriptive method and by referring to the library and taking notes as well as translating international documents and domestic books.

Keywords: prejudice, criminology, discrimination, religion, sexual orientation.